

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ковальчук Д.В., Грибан Г.П., Скорий О.С.

*Житомирський державний університету імені Івана Франка
Поліський національний університет*

Анотація. В статті розглядаються питання формування комунікативних компетентностей майбутніх вчителів фізичної культури. Доведено, що впроваджена модель значно підвищила комунікативну компетентність здобувачів.

Ключові слова: комунікативні компетентності, вчитель фізичної культури, здобувач, професійна компетентність вчителя.

Актуальність теми дослідження. Комунікативні компетентності включають у себе не лише передачу знань, а й уміння ефективно співпрацювати, розвивати в учнів навички соціальної взаємодії, формувати позитивний психологічний клімат у групі. Водночас у закладах вищої освіти формування цих компетентностей потребує особливої уваги, оскільки саме в цей період майбутні педагоги проходять важливий етап становлення своїх професійних якостей. Недостатнє опрацювання питань розвитку комунікативних навичок може призвести до низької якості навчального процесу та невміння вчителя ефективно впливати на учнів, що в свою чергу вплине на загальний рівень фізичної культури та здоров'я молоді.

Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури є однією з ключових задач сучасної педагогічної освіти. Вона є важливою складовою загальної професійної компетентності педагога, яка забезпечує ефективність навчально-виховного процесу та успішну соціалізацію учнів. Комунікативна компетентність включає здатність до продуктивної взаємодії з учнями, колегами та батьками, уміння мотивувати учнів до активної участі у фізичному вихованні, а також здатність створювати сприятливу атмосферу для навчання та розвитку [2, с. 78; 3].

Формування комунікативної компетентності передбачає розвиток умінь ефективної міжособистісної взаємодії. Це включає вміння слухати та розуміти співрозмовника, правильно формулювати власні думки, адаптуватися до різних комунікативних ситуацій та культурних контекстів, а також здатність до співпраці та командної роботи. Важливим аспектом є розвиток емпатії, тобто здатності до розуміння та врахування емоційного стану учнів, що сприяє формуванню довірчих стосунків та покращує ефективність педагогічної взаємодії. Майбутній вчитель фізичної культури повинен володіти навичками невербальної комунікації, які є особливо важливими у фізичному вихованні, де значна частина інформації передається через жести, міміку, позу та рухи [5, с. 54].

Складовою професійної діяльності вчителя є педагогічне спілкування, яке виступає як засіб вирішення навчальних завдань, забезпечення соціально-педагогічного супроводу виховного процесу та організації взаємовідносин між учителем і учнями. Оскільки спілкування є процесом комунікації, педагогічну комунікацію можна вважати формою педагогічного спілкування. Відповідно, комунікативну компетентність учителя можна визначити як здатність ефективно здійснювати педагогічне спілкування. Комунікативна компетентність являє собою особистісну якість учителя, яка формується в процесі його педагогічної діяльності, розвитку та саморозвитку, і включає пізнавальні, емоційно-вольові, мотиваційні та ціннісно орієнтаційні компоненти [1, с. 32; 4].

На формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури впливають різні психолого-педагогічні чинники. Серед них – рівень загальної культури спілкування, особистісні якості здобувача, специфіка педагогічної взаємодії у сфері фізичного виховання, а також професійно-педагогічна підготовка, яку здобувачі отримують у закладах вищої освіти. Педагогічна практика показує, що комунікативна компетентність не формується автоматично, вона потребує цілеспрямованої підготовки, яка має включати спеціально розроблені навчальні програми та методи [6, с.72].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка моделі формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Результати дослідження та їх обговорення. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі їхньої фахової підготовки базується на всебічному підході, який поєднує розвиток ключових аспектів комунікативних навичок, що були виявлені за результатами досліджень. Ця модель передбачає інтеграцію різноманітних навчальних заходів, спрямованих на розвиток ефективного спілкування, навичок взаємодії в колективі, ведення переговорів, розуміння комунікативних сигналів, а також на формування толерантності, стійкості до стресу та здатності до конструктивного вирішення конфліктів (табл. 1).

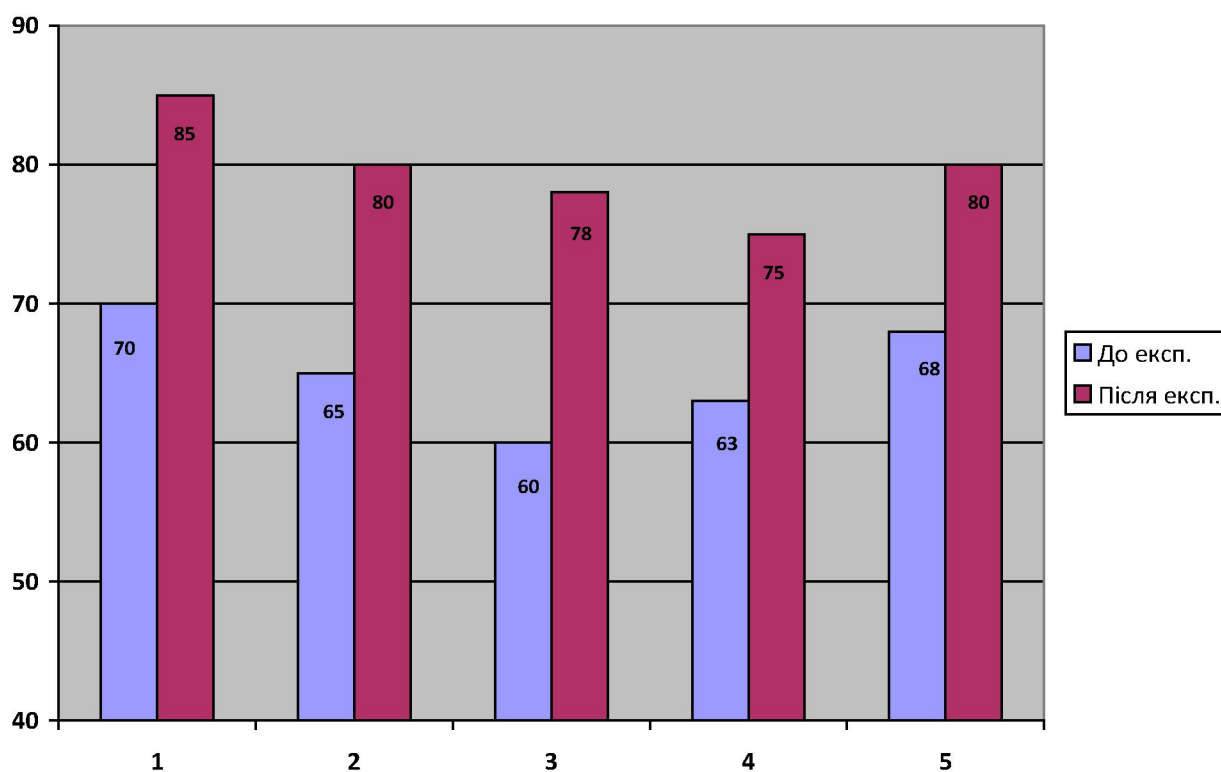
Таблиця 1

Основні елементи моделі формування комунікативної компетентності

Елемент моделі	Мета	Засоби реалізації
Ефективне спілкування	Розвиток навичок чіткого та логічного викладу думок	Практичні заняття з риторики, вправи на формулювання повідомлень, аналіз прикладів успішного та невдалого спілкування
Взаємодія в колективі	Розвиток командної роботи та підтримання позитивних взаємин	Групові тренінги, командні завдання, аналіз конфліктних ситуацій, моделювання командної роботи
Ведення переговорів	Вироблення навичок аргументації та досягнення компромісів	Імітаційні вправи на переговори, рольові ігри, аналіз кейсів, обговорення стратегій переконання та досягнення згоди
Розуміння комунікативних сигналів	Підвищення чутливості до невербальної комунікації	Вправи на інтерпретацію невербальних сигналів, тренінги з розпізнавання емоцій, аналіз невербальних аспектів комунікації
Комунікативна толерантність	Формування здатності до стресостійкого та толерантного спілкування	Тренінги на стресостійкість, рольові ігри, вправи на розв'язання конфліктів, аналіз методик управління емоціями та контролю поведінки в конфліктних ситуаціях
Конструктивне вирішення конфліктів	Розвиток умінь управління конфліктними ситуаціями	Рольові ігри з моделювання конфліктів, обговорення стратегій розв'язання конфліктів, вправи з використання технік вирішення конфліктів

Модель формування комунікативної компетентності, розроблена на основі результатів досліджень, є ефективним інструментом для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їхньої професійної діяльності. Вона дозволяє не лише розвинути необхідні комунікативні навички, але й забезпечити їхнє успішне застосування у реальних педагогічних ситуаціях.

Заключний етап педагогічного формувального експерименту передбачав проведення повторного тестування здобувачів за тими ж методиками, що використовувалися на початку дослідження. Метою цього повторного тестування було визначити, наскільки змінився рівень комунікативної компетентності після впровадження розробленої моделі. Результати цього тестування показали суттєве зростання показників комунікативної компетентності у більшості здобувачів, що свідчить про ефективність проведеного навчання та застосованих тренінгів і вправ.

Критерії:

- 1 – ефективність спілкування;
- 2 – здатність до зв'язності в колективі;
- 3 – навички ведення переговорів;
- 4 – управління конфліктами;
- 5 – комунікативна толерантність

Рис. 1. Порівняння результатів до та після експерименту (в балах)

Підведені підсумки експерименту демонструють, що впроваджена модель значно підвищила комунікативну компетентність здобувачів, що було підтверджено суттєвим зростанням середніх балів за всіма критеріями. Ці

результати вказують на високу ефективність застосованих методів і вправ, які можуть бути рекомендовані для подальшого використання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Висновки. Запропонована модель є дієвим інструментом для підвищення комунікативної компетентності здобувачів у контексті їхньої професійної підготовки. Використання системного підходу, що поєднує теоретичне навчання з практичними заняттями та тренінгами, дозволяє не лише підвищити рівень знань, але й забезпечити реальний розвиток комунікативних навичок, які є ключовими для педагогічної діяльності.

Результати дослідження мають важливе значення як для теоретичної, так і для практичної педагогіки. Зокрема, вони можуть бути використані для подальшого вдосконалення програм підготовки вчителів фізичної культури в закладах вищої освіти, а також для розробки нових методичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності комунікативної взаємодії у навчальному середовищі. Впровадження запропонованої моделі у навчальний процес сприятиме підвищенню професійної підготовки майбутніх педагогів, що, в свою чергу, позитивно вплине на якість освіти загалом.

Список літературних джерел

1. Вигранка Т.В. Мовленнева компетентність як базовий показник професійної компетенції майбутніх викладачів. Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 грудня 2016). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 63–64.
2. Гавриляк Л.С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки» № 3 Квітень, 2019. С. 70–73.
3. Грибан Г., Мичка І., Гарлінська А. та ін. Формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури під час освітнього процесу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць. За ред. О.В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова Випуск 4 (149) 2022. С. 43–46.
4. Грибан Григорій, Пилипчук Павло, Опанчук Денис. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до професійної діяльності. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 25 (181). Серія: Педагогічні науки. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2024. С. 125–130.
5. Конох А.П. Професійна педагогічна компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і туризму. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. 2014. 1(12). С. 180–183.
6. Слободяник Н.В. Спілкування як основа психолого-педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Psychological journal. 2018. № 4 (14). С. 206–216. doi: 10.31108/2018vol14iss4.